

رؤسای محترم دانشگاه های علوم پزشکی سراسر کشور

سلام علیکم؛

احتراماً؛ همانطور که مستحضرید یکی از مهم ترین زیر بناهای پژوهش در همه نظام های علمی استاندارد، رعایت اصول و قواعد اخلاق در پژوهش است و رعایت این استانداردها شامل تمام مراحل انجام یک تحقیق از طراحی پژوهش در قالب یک پروپوزال تحقیقاتی، اجرای پژوهش در قالب هایی از جمله کارآزمایی های بالینی و نهایتاً انتشار نتایج تحقیق در قالب مقالات پژوهشی می باشد. امروزه رعایت استانداردهای اخلاقی، حداقل انتظاری است که مؤسسات علمی از جمله دانشگاهها و سازمانهای حمایت کننده از تحقیقات، از پژوهشگران دارند؛ چرا که اعتبار علمی و حیثیت آکادمیک این مؤسسات به شدت به رعایت این هنجارهای اخلاقی وابسته است. از همین رو همه کشورها و مؤسسات علمی که از اعتبار بالایی برخوردارند با سرمایه گذاری چند لایه تلاش می کنند تا میزان تخلفات پژوهشی را در محدوده تحت نظارت خود به حداقل رسانده و از این طریق از اعتبار علمی خویش محافظت نمایند و ضمناً از عواید یک « محیط پژوهشی متزه و پیراسته » برخوردار باشند. چرا که قطعاً رعایت استانداردهای اخلاق در پژوهش گرانبهارترین سرمایه نمادین هر مؤسسه علمی و دانشگاهی خواهد بود که از طریق جلب اعتماد پژوهشگران موجب رشد شاخص های علمی آن موسسه از جمله تعداد ارجاعات به مقالات منتشر شده توسط پژوهشگران وابسته و نیز جذب سرمایه های انسانی و اقتصادی خواهد شد.

در همین راستا با عنایت به اینکه در سیاست های ابلاغی مقام معظم رهبری در حوزه علم و فناوری و نیز سیاست های کلی حوزه سلامت، به بحث اخلاق توجه ویژه ای شده است و از سوی دیگر با توجه به تاکید مقام محترم ریاست جمهوری بر لزوم صیانت از حریم اخلاقی پژوهش ها و برخورد جدی با پدیده های کاملاً غیر قابل قبولی چون فروش پایان نامه و موارد مشابه که حیثیت علمی کشور را به شدت تهدید می کند؛ لازم است برای مقابله با ناهنجاریهایی از این دست اقدامات مقتضی شامل تمهیدات پیشگیرانه در کنار برخورد فعال و جدی با موارد تخلف، طراحی و اجرا گردد. علیرغم اینکه به دلیل ماهیت عملی و تجربی بودن اغلب پژوهش های علوم پزشکی، احتمال بروز تخلفات از جمله خرید و فروش پایان نامه در این حوزه کمتر از حوزه های دیگر از جمله رشته های علوم انسانی است. بدینوسیله خواهشمند است مراتب زیر جهت اطلاع و اجرا به ذی نفعان موضوع به ویژه اعضای محترم هیأت علمی و مسؤولین واحدهای تابعه ابلاغ گردد:

۱- مسؤولیت اصلی رعایت استانداردهای اخلاقی در کلیه پژوهش ها بر عهده محقق اصلی است؛ لذا در صورت سهل انگاری یا خطای سایر همکاران حتی بدون اطلاع پژوهشگر اصلی، اگر چه این امر موجب مسؤولیت فرد خطاکار نیز خواهد شد اما به هیچ وجه رفع کننده مسؤولیت پژوهشگر اصلی نخواهد بود. به همین شکل در مورد پایان نامه های دانشجویی، مسؤولیت اصلی رعایت استانداردهای اخلاقی بر عهده اساتید راهنما و مشاور است و نقش داشتن دانشجویان در تخلفات احتمالی به هیچ وجه نافی مسؤولیت اساتید نخواهد بود. لذا موکداً توصیه می شود که اساتید ارجمند بر تمام مراحل کار دانشجویان نظارت دقیق و جدی مبذول فرمایند.

۲- با توجه به اینکه اغلب تخلفات پژوهشی در مورد پایان نامه های مروری است که با روش های کتابخانه ای قابل انجام می باشند؛ اکیداً توصیه می شود در مورد دانشجویان همه مقاطع از جمله کارشناسی ارشد، دکتری حرفه ای، تخصصی، فوق تخصصی و Ph.D. حتی المقدور به جز در موارد خاص، با تأیید شورای تحصیلات تکمیلی و یا شورای پژوهشی دانشگاه، پایان نامه کتابخانه ای پذیرفته نشود.

۳- برگزاری جلسه دفاع از پروپوزال برای همه دانشجویانی که به نوعی پایان نامه ارائه می کنند (از جمله دانشجویان کارشناسی ارشد، دکتری حرفه ای، مقاطع تخصصی و فوق تخصصی و Ph.D.) الزامی است.

۴- ارائه گزارش های مقطعی از پیشرفت پروژه پایان نامه ها راهکار مناسبی برای کاستن از احتمال تخلف پژوهشی است. لذا توصیه می شود گزارش مراحل مختلف کار پایان نامه به ویژه در مقطع Ph.D. جدی گرفته شود.

۵- جلسه دفاع از پایان نامه لازم است برای تمام کسانی که به نوعی نمره پایان نامه در کارنامه آنها ثبت می شود و یا فارغ التحصیل از مقاطع تحصیلات تکمیلی هستند، شامل دانشجویان کارشناسی ارشد، دکترای حرفه ای، مقاطع تخصصی و فوق تخصصی پزشکی و Ph.D. به شکل استاندارد و ترجیحاً با حضور داور خارجی برگزار گردد. بدیهی است داوران محترم پایان نامه ها وظیفه دارند از استاندارد و اصیل بودن تحقیق صورت گرفته اطمینان حاصل نمایند و سپس نسبت به امضای صورت جلسات دفاع و سایر مدارک اقدام نمایند.

۶- در مورد مقالات حاصل از انجام پایان نامه ها لازم است که اساتید محترم راهنما و مشاور قبل از ارسال، پذیرش یا چاپ مقاله، کلیه محتوای آن را تأیید و در صورت وجود هر گونه مشکل نسبت به توقف روند اقدام نمایند. واضح است که در صورت وجود هر گونه مشکل اخلاقی در مقالات منتشرشده یا پذیرفته شده حاصل از پایان نامه ها که مستند برگزاری جلسه دفاع قرار می گیرند؛ اساتید محترم راهنما و مشاور، مسؤول اطمینان از رعایت استانداردهای اخلاقی خواهند بود چرا که به هیچ عنوان به پایان نامه هایی که در مقالات حاصل از آنها کوچکترین شائبه عدم رعایت هنجارهای اخلاقی وجود دارد نمی بایست تا زمان رفع هر گونه ابهام، اجازه دفاع داده شود.

۷- اساتید محترم راهنما، مشاور، داور و نیز شوراهای تحصیلات تکمیلی دانشگاه ها، دانشکده ها و مؤسسات آموزشی پژوهشی موظفند در صورت مشاهده هر گونه تخلفات پژوهشی به ویژه در مورد پایان نامه ها مراتب را بلافاصله به کمیته اخلاق دانشگاه مربوطه اطلاع دهند. بدیهی است که کمیته های اخلاق در پژوهش مستقر در معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه ها، پس از دریافت گزارش براساس دستورالعمل های مربوط و نیز دستورالعملی که در حال حاضر مراحل نهایی تدوین خود را طی می کند، نسبت به بررسی موضوع اقدام خواهند کرد و در صورت احراز هر گونه تخلف، خود به عنوان شاکی پرونده تخلفات پژوهشی را دنبال خواهند نمود و کلیه راهکارهای حمایتی را از افراد گزارش دهنده مد نظر قرار خواهند داد.

۸- بر اساس اصول پذیرفته شده پژوهش، نگارش مقاله از متن پایان نامه ها می بایست توسط نویسنده مسؤول (که با توجه به استانداردها معمولاً توصیه می شود که استاد راهنما نویسنده مسؤول باشد) با همکاری سایر نویسندگان انجام گیرد؛ لذا مراجعه به مؤسسات و شرکت هایی که اقدام به نگارش مقاله از متن پایان نامه ها می کنند به صورت اصولی خلاف استانداردهای اخلاق در پژوهش است و به هیچ وجه قابل قبول نبوده و توصیه نمی گردد. لازم به ذکر است که استفاده از توان مؤسسات مذکور محدود به مواردی مانند ویرایش متن انگلیسی مقالات خواهد بود.

۹- براساس مقررات موجود تمام پژوهش هایی که در دانشگاه های علوم پزشکی انجام می شوند لازم است که به تصویب کمیته های اخلاق در پژوهش برسند و این کمیته ها علاوه بر تصویب پروپوزال، بر مراحل اجرای آن نیز نظارت نمایند. این مسأله شامل پایان نامه های مقاطع تحصیلات تکمیلی و دکترای حرفه ای و تخصص و فوق تخصص هم می باشد.

دکتر رضا ملک زاده
معاون تحقیقات و فناوری

دکتر سید امیر محسن ضیائی
معاون آموزشی